

Анотація

В статті розглянуті методическі підходи к формуванию партнерських отношений между туристическими підприємствами. Раскрыта сущность проектного, концептуального и процесного підходів. Обозначена можливість гармонічного інтегрування процесної и проектної управленческих концепцій для формувания партнерських отношений с целью обеспечения развития туристических підприємств.

Ключевые слова: Партнерские отношения, туристическое підприємство, проектный підход, процесный підход, системный підход, функціональний підход, развитие підприємства.

Summary

In the article are examined systematic approaches to the formation of the partner relations between the tourist enterprises. Is opened the essence of design, conceptual and processual approaches. Is designated the possibility of the harmonious integration of processual and design administrative concepts for the formation of partner relations for the purpose of the guarantee of development of tourist enterprises.

Keywords: Partner relations, tourist enterprise, design approach, processual approach, systems approach, functional approach, the development of enterprise

Список використаних джерел:

1. Верба В.А. Розвиток компанії на принципах процесного управління // Стратегія розвитку України Науковий журнал. – Вип. 1-2. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2010. – 517-526с.
2. Кембелл Э., Саммерс Л. Стратегический синергизм, 3-е изд. – СПб.: Питер, 2010. – 416 с.
3. Уильямсон О. И. Вертикальная интеграция производства: Соображения по поводу неудач рынка. / Пер. с англ.// Теория фирмы. // Под ред. Гальперина В. М. – СПб.: Экономическая школа, 2010. – С.33-53.
4. Бурдак І. Г. Управління стратегічною взаємодією підприємства та суб'єктами зовнішнього середовища // І.Г. Бурдак, Т.А. Климович, Ю.Л. Рудь // Нові технології. Науковий вісник КУЕІТУ. – 2009. – № 1 (23). – С. 105-109.

Білоусова С.В.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Банківські операції - це термін, що містить в собі економічне навантаження. На законодавчому рівні він не визначений. Проте, якщо проаналізувати ряд статей Закону України від 7 грудня 2000 р. "Про банки і банківську діяльність", а саме: ст.47 («Банківські операції»), ст.49 ("Кредитні операції"), ст.50 ("Прямі інвестиції банків"), ст. 51 ("Розрахункові банківські операції"), можна зробити висновок, що банківська операція - це правомірна дія, що здійснюється на підставі ліцензії і ґрунтується на встановлених банком та юридичними або фізичними особами договірних правовідносинах.

Отже, правовим підґрунтям економічного терміну "банківська операція" певний двосторонній або багатосторонній договір.

Вітчизняна економічна література порівняно недавно почала приділяти належну увагу визначенню такого поняття, як "кредитний портфель". В умовах адміністративно-

командної системи все зводилося до державного нагляду за кредитами, а не до управління портфелями комерційних банків. У процесі переходу до ринкової економіки правильне розуміння сутності кредитного портфеля набуває особливої актуальності, адже від його повноти і глибини значною мірою залежить ефективність управління кредитним процесом. Більшість українських вчених визначає кредитний сукупність усіх позик, наданих банком з метою одержання прибутку. Російські економісти ширше тлумачать це поняття, трактуючи його як сукупність наданих позичок, що класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних із різноманітними факторами ризику або способами захисту від нього.

У першому з наведених вище визнань увага акцентується на отриманні прибутку, в другому - на ризиковості кредитних операцій. Та обмежуватися лише цими двома факторами не слід, адже є чимало й інших аспектів, які суттєво впливають на конкурентоспроможність кредитного портфеля комерційного банку. Серед таких факторів - ризиковість, ліквідність, дохідність, швидкість відновлення та ступінь оновлення кредитного портфеля. Зупинимося на кожному із зазначених аспектів детальніше.

Історія не знає банків, ризик у діяльності яких дорівнює нулю. Оскільки уникнути ризиків неможливо, банки покликані це передбачати та запобігати їх появу, інакше кажучи - мінімізувати. Методи розв'язання проблеми мінімізації кредитних ризиків на державному рівні та безпосередньо в комерційному банку ґрунтуються на розроблених Базельським комітетом із банківського нагляду принципах управління кредитними ризиками (затверджені у вересні 2000 року).

У нашій країні питання контролю і мінімізації кредитних ризиків в банківській системі є компетенцією Національного банку і регулюються розробленою відповідно до загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів і стандартів Інструкцією "Про порядок регулювання діяльністю банків в Україні", затвердженою поста Правління НБУ від 28.08.2001 р. №368. Банки зобов'язані дотримуватися вимог і рекомендацій НБУ щодо ведення кредитних операцій з асоційованими особами дочірніми компаніями, акціонерами, персоналом, зокрема не надавати їм кредити на пільгових умовах, за нижчими процентними ставками тощо. Одна з основних задач банку - постійний моніторинг кредитного портфеля. Щоб убезпечитися від несподіванок, банки формують резервні фонди під кредитні операції.

Адже більшість позичальників збиткові. Скажімо, торік у Криму в такому становищі опинилася половина суб'єктів господарювання (85% у сільському господарстві та 66% у промисловості). Про важливість формування резервних фондів свідчать дані таблиці 1.

Таблиця 1.

Якість кредитного портфеля банків Автономної Республіки Крим

Дата	Обсяг кредитного портфеля, млн.грн.	Питома вага простроченої сумнівної заборгованості
01.01.1994 р.	14,3	7,0
01.01.1995 р.	60,3	6,8
01.01.1996 р.	132,8	9,7
01.01.1997 р.	134,1	9,7
01.01.1998 р.	165,2	9,8
01.01.1999 р.	152,0	20,5
01.01.2000 р.	174,6	33,2
01.01.2001 р.	323,9	6,2
01.01.2002 р.	574,6	3,8

Як випливає з таблиці, у банківській мережі наростала криза платежів; масові банкрутства 1994 - 1995 років вимагали адекватних заходів для скорочення обсягів простроченої заборгованості банків. Тобто той банк, для якого кредитний портфель "важкий" занадто, може дійти до банкрутства та ліквідації.

За своєю економічною суттю процес формування резерву - це відображення витрат із метою фіксації реального результату діяльності банку - з урахуванням погіршення якості його активів або підвищення ризиковості кредитних операцій. Банки покликані в рамках чинного законодавства самостійно визначати рівень ризику кредитних операцій шляхом оцінки фінансового стану позичальників та реальної вартості застави. НБУ рекомендує банкам, оцінюючи фінансовий стан позичальника - юридичної особи заважати на такі основні економічні показники його діяльності:

- платоспроможність (коефіцієнти миттєвої, поточної та загальної ліквідності);
- фінансова стійкість (коефіцієнти маневреності власних коштів, співвідношення залучених і власних коштів);
- обсяг реалізації;
- обороти за рахунками (співвідношення надходжень на рахунки позичальника і суми кредиту);
- склад і динаміка дебіторсько-кредиторської заборгованості;
- собівартість продукції (у динаміці);
- прибутки і збитки (у динаміці);
- рентабельність (у динаміці);
- кредитна історія (погашення кредитної заборгованості в минулому, наявність існуючих кредитів), і результатами оцінки фінансового стану позичальника відносять до відповідного класу.

Портфельний ризик характеризує ступінь диверсифікації портфеля і може слугувати опосередкованим критерієм досконалості його структури. Портфельний кредитний ризик обумовлюється зовнішніми і внутрішніми чинниками.

Серед зовнішніх факторів - загальна економічна нестабільність, недосконалість законодавчої бази, яка постійно змінюється, негативні явища перехідного періоду, зокрема, дефіцит досвідчених клієнтів-позичальників. За даними Світового банку, зовнішні чинники спричиняють 33% втрат за позичками.

До головних внутрішніх чинників кредитного портфельного ризику належать: якісний рівень кредитної політики банку, стандарти формування портфеля позичок, кредитний моніторинг і контроль за його якістю, рівень професійної майстерності банківського персоналу тощо.

Важливим критерієм конкурентної спроможності кредитного портфеля є ліквідність. Під ліквідністю позики розуміють динаміку припливу коштів протягом терміну дії кредитного договору. Вона визначається розміром процентної ставки та графіком виплати відсотків і погашення основної суми боргу.

Ліквідність банку - це його спроможність своєчасно задовольняти вимоги своїх вкладників та інших кредиторів.

Ліквідність активів визначається швидкістю, з якою їх можна перевести в готівку, та оборотністю - ступенем збереження реальної вартості активів у разі їх вимушеного вертання в готівку. Всі активи банку групуються за ступенем ліквідності:

- I група - високоліквідні кредити (одноденні міжбанківські позички);
- II група - ліквідні кредити (овердрафт, позички зі строком погашення протягом 30 днів);
- III група - низьколіквідні кредити (позички зі строком погашення понад 30 днів).

Дбаючи про регіональну структуру кредитного портфеля, банк повинен дотримуватись встановлених нормативів миттєвої, поточної та довгострокової ліквідності.

Головним критерієм конкурентно-спроможності портфеля позичок є критерій дохідності. Саме він у кінцевому підсумку дає змогу оцінити ефективність формування а

якість управління кредитним портфелем. Можна виділити такі групи чинників, що впливають на дохідність кредитного портфеля:

- рівень і структура процентних ставок;
- процентний ризик;
- валютний ризик;
- зовнішні ринкові чинники.

З точки зору дохідності раціональна структура кредитного портфеля - це структура, що забезпечує покриття витрат банку і приносить йому очікуваний прибуток. Критерій швидкості відновлення портфеля позичок належно не висвітлений у спеціальній літературі. Але ж кредити мають певний строк "дії". Часовий лаг, у продовж якого портфель позичок може відновити свій початковий обсяг, визначає якість його формування та конкурентну спроможність.

Причому небажаною є як занижка так і зависока швидкість відновлення. Низька швидкість може спричинити зниження дохідності кредитного портфеля, зависока може свідчити про не виважене чи необгрунтоване рішення щодо надання позичок, що підвищує ризиковість операції, зменшує ймовірність отримання прибутку та повернення активів.

Ще один критерій, належно не висвітлений у літературі - ступінь оновлення кредитного портфеля позичок. Під цим терміном слід розуміти зміну клієнтської бази протягом певного періоду. Ступінь сталості клієнтської бази впливає на ризиковість кредитних операцій, а відтак і на рівень їх рентабельності.

Нульовий ступінь оновлення свідчить про повну закритість кредитного портфеля, що загрожує втратою конкурентоспроможності. Занадто високий ступінь оновлення свідчить про хистку структуру портфеля позичок. Оптимальний для банку варіант коли в середньому за рік постійними клієнтами банку є 60-70% позичальників.

Особливістю сучасного стану кредитної сфери України є надмірна кількість короткострокових позичок порівняно з довгостроковими. Значною є також частка проблемних кредитів. А проте серйозні інвестиційні проекти потребують довгострокового кредитування. Тому не зникає актуальне питання - як збільшити частку довгострокових кредитів і водночас зменшити ризик несвоєчасного повернення коштів позичальниками.

Одним із засобів її вирішення є використання кредитними установами методів оптимізації кредитного портфеля. Пропонована нижче методика дає змогу врахувати вимогу максимізації очікуваного загального зведеного чистого доходу кредитного портфеля. Кожен кредитний запит характеризується розміром позики Q , яку бажано було б отримати позичальнику в момент часу T_0 , та графіком повернення позичкових коштів і відсотків за ними. Цей графік повинен містити інформацію про розміри майбутніх платежів V_i , які здійснюватимуться позичальником у календарні моменти часу $T_i, i=1, m$.

Позначимо нормативну добову ставку використання банком кредитних ресурсів як r . Тоді в разі прийняття банком кредитного запиту до виконання та за умови повного і своєчасного виконання позичальником кредитної угоди чистий дохід D банку, зведений до моменту часу T_0 , обчислюватиметься за формулою:

$$D = -Q + \sum_{i=1}^m \frac{V_i}{1+r_i},$$

де r_i - ставка дисконту для моменту часу T_i ;
 $r_i = (1+r)^{T_i - T_0} - 1, \quad i = 1, m$

Припустимо, що кредитний запит має характеристики наведені в таблиці 2.

Опис кредитного запиту

Показник	Позика	Сплати				
		1	2	3	4	5
Розмір, тис. грн.	100	10	20	30	30	40
Дата	01.09.2002	01.10.2002	31.11.2002	01.12.2002	01.01.2003	01.02.2003

З урахуванням викладених вище міркувань точнішим і вичерпним вважається таке визначення поняття кредитного портфеля банку: кредитний портфель - це економічно обґрунтована й структурована сукупність кредитних угод і кредитних зобов'язань, яка є результатом цілеспрямованих управлінських рішень, прийнятих відповідно до вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду.

Анотація

Комерційні банки посідають особливе місце в ринковій економіці. За характером своєї діяльності вони є комерційними структурами зі специфічним видом підприємницької діяльності. Банки тісно пов'язані з усіма ринковими суб'єктами і суттєво впливають на економічні процеси в суспільстві. Тому в стабільності банківської системи загалом і кожного банку зокрема зацікавлені не лише банки, а й суспільство в цілому.

Спеціальний статус банківської установи передбачає можливість здійснювати відповідну діяльність - надання банківських послуг. Послуги банку, як правило, мають оплатний характер. За дорученням клієнтів банк надає послуги в межах тих банківських операцій, на які він отримав ліцензію НБУ.

Ключові слова

Кредитний портфель, портфельний ризик, ліквідність позики, ліквідність банку.

Список використаних джерел:

1. Агарков М.М. Основы банковского права. Курс лекций. Учение о ценных бумагах: научн. исслед. Изд. 2-е. - М., 1994.
2. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств: Навч. посібник. - К.: Скарби, - 2001. .
3. Основы банковского менеджмента / Под ред. Лаврушкина О.И. - М: ИНФА, - 1995.
4. Цисарь И.Ф., Чистов В.П., Лукьянов А.И. Оптимизация финансовых портфелей банков, страховых компаний, пенсионных фондов. - М: Дело, 1998.

УДК 331.101.26:316.43

Міцкевич Н.В.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ТРУДОВИХ КОЛЕКТИВІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Визнання України соціальною державою (ст.1 Конституції України), а також загострення соціальних проблем у зв'язку з переходом до ринкової економіки зумовили необхідність адаптації підприємств до мінливого ринкового середовища, удосконалення соціально-трудової сфери, актуальність пошуку оптимальної системи управління соціальним розвитком трудових колективів підприємств [1].